

UN TEZAU DE MONEDE ROMANE REPUBLICANE DESCOPERIT LA BORDEȘTI (JUDEȚUL VRANCEA)

GH. CONSTANTINESCU

Numărul tezaurelor monetare romane descoperite în județul Vrancea s-a mărit în ultimii ani, datorită cercetărilor arheologice sistematice, cât și descoperirilor întâmplătoare efectuate cu ocazia diferitelor lucrări agricole și edilitare.

În primăvara anului 1969, pe teritoriul comunei Bordești, s-a descoperit un tezaur de denari romani din timpul republicii. Descoperirea s-a făcut întâmplător, cu ocazia plantării viței de vie, de către locuitorii Aurel Vârzaru și Nicolae Vârzaru în punctul „Vârșatura“, situat în partea de nord a satului Bordeștii de Sus.

Tezaurul monetar compus din 44 de bucăți intrase în posesia lui Georgescu Ștefan, profesor pensionar din comună, care ne-a semnalat descoperirea și a predat muzeului județean monedele respective.

Cercetările întreprinse la fața locului în vederea verificării condițiilor de descoperire au stabilit că tezaurul a fost găsit într-un vas de lut. Vasul cu monedele, aflat la o adâncime de circa 50 cm., a fost distrus în timpul lucrărilor agricole și aruncat de locuitori, încît el nu a mai putut fi recuperat. După informațiile descoperitorilor, vasul avea forma relativ bitroconică, buza scurtă și ușor răsfrîntă în afară. Era lucrat cu mîna din pastă fină, de culoare cenușie gălbuie.¹

Locul de descoperire se află situat pe partea de nord a terasei drepte a riului Rîmna, la circa 500 m spre sud de albia apei. Terasa are o înălțime de circa 20 m și este fragmentată din loc în loc de mici viroage făcute de pîrîiașe sau de apele de ploaie. Desprinderile din terasă, rămase ca niște pînteni au constituit locuri prielnice așezărilor omenești din vechime.

Încercarea noastră de a colecta la suprafața terenului urme arheologice pentru a stabili contextul descoperirii nu a dat rezultate.

Precizăm că numărul monedelor din tezaur nu era limitat la cele achiziționate, ci ele au fost mai numeroase. După cele relatate de prof. Georgescu Ștefan, tezaurul ar fi conținut mai mult de 44 de exemplare. Ele au fost împărțite de către descoperitori la diferite persoane din comună și din alte localități.

¹ Informații furnizate de prof. Georgescu Ștefan.

În această situație, nu știm dacă monedele achiziționate reprezintă întreg conținutul tezaurului sau numai o parte a acestuia.

Ținând seama de împrejurările descoperirii ca și de numărul destul de mic de piese recuperate, credem că lotul de monede asupra căruia ne referim nu reprezintă întregul conținut al tezaurului.

Amintim faptul că a existat în apropiere, trei locuiri geto-dacice contemporane tezaurului nostru și anume cea mai apropiată așezare se afla la Cîndești, la circa 700 m în direcția sud-est și datează din sec. II î.e.n.—I e.n.; a doua la Dumbrăveni la circa 1.500 m, în direcția sud-est și a treia la Dragosloveni, pe malul stîng al Rîmnei la circa 2 km în direcția nord-est.

Menționăm că în prima așezare (Cîndești) au fost întreprinse săpături sistematice² care au furnizat o serie de materiale interesante și variate, unele fiind importuri romane și grecești. Genul de fortificație și bogăția straturilor de cultură ale așezării, dovedesc prezența unui oppidum getic, de care, probabil, se leagă tezaurul monetar de la Bordești și unde trebuie să fi fost reședința unui dinast local. De asemenea, semnalăm și faptul că tot pe teritoriul comunei Dumbrăveni,³ s-a descoperit un tezaur monetar geto-dacic datînd din prima jumătate a secolului II î.e.n.

Cu datele prezentate de noi, atît de ordin numismatic, cît și cele de natură arheologică, putem afirma că în această zonă de contact a dealurilor cu cîmpia din sud-vest a Moldovei și cea de nord-est a Munteniei a existat, în cursul secolului II—I î.e.n., un important centru economic și politic, care la mijlocul secolului I î.e.n. a intrat în componența statului geto-dacic condus de Burebista⁴.

Tezaurul monetar de la Bordești vine să întărească păreri emise cu privire la comerțul geto-dacilor cu romanii (o parte din produsele schimbate erau achitate în bunurile de consum și o altă parte în monedă romană de argint, care devenise monedă universală), precum și pentru comerțul intern.

După această încercare de încadrare a micului nostru tezaur în contextul descoperirilor monetare din zona sud-vestică a județului Vrancea, dăm în continuare lista-inventar a monedelor ce-l alcătuiesc, cu datele tehnice și esențiale.

Examinarea tuturor exemplarelor recuperate din acest tezaur a îngăduit unele observații cu caracter tehnic deosebit de important.

În ceea ce privește atelierele în care au fost bătute monedele descrise mai sus⁵, împărțirea e următoarea 19 exemplare în ateliere din orașul Roma, 19 în Italia, 3 în Spania, 1 în Africa (Cartagina), 1 în

2 Săpăturile de la Cîndești au fost efectuate între anii 1962—1967, la care au participat: Marilena Florescu, responsabil de șantier, Gh. Constantinescu și Ițcu Aurora.

3 C. Preda și Gh. Constantinescu. Geții dintre Siretul inferior și riul Buzău în lumina descoperirii monetare de la Dumbrăveni (județul Vrancea) SCN. Ed. Academiei R.S.R., Vol. IV. 1968, p. 21—46.

4 I. H. Crișan. Burebista și epoca sa, 1975, p. 116.

5 Identificarea monedelor din tezaurul nostru a fost făcută de Mariana Chițescu pentru care fi aducem mulțumirile noastre și pe această cale.

Galia și 1 în Corinth. Compoziția acestui tezaur nu reprezintă o excepție; toate tezaurile descoperite pe teritoriul Daciei sînt compuse, în majoritatea lor, din monede provenite din diferite ateliere ale Italiei.

Din punct de vedere al greutății monedelor, constatăm mici oscilații, mai mult în minus și numai la trei monede în plus (19, 34, 36) față de greutatea normală a unui denar roman din timpul republicii. Aceste oscilații se pot datora mai mult folosirii, fapt dovedit de unele monede mai vechi, din sec. II î.e.n. și prima jumătate a secolului I î.e.n., a căror greutate variază între 3,27 și 3,80 (ultîma cifră foarte apropiată de greutate normală de 3,90 a unui denar roman). Facem precizarea că în tezaurul de la Bordești, numărul monedelor cu greutate mai mare sau cu greutate mai mică decît cea normală⁶ este de obicei redus⁷.

Dacă starea lor de conservare este totuși mulțumitoare, nu același lucru putem spune și despre gradul de uzură al acestor monede. Ca urmare a circulației lor mai îndelungate, urmele de tocire sînt evidente. Aproape jumătate din numărul total al monedelor sînt tocite, tocirea dovedindu-se a fi aproape uniform de la primele emisiuni și pînă la ultimele exemplare tezaurizate. Acest fapt ne duce la concluzia că toate monedele au fost în circulație pînă la data îngropării lor.

După cronologia prezentată a lui E. A. Sydenham, monedele se eșalonează între anii 145—16 î.e.n.; 4 buc. din anii 100—91; 10 buc. din anii 90—81; 7 buc. din anii 79—74; 3 buc. din anii 62—60; 3 buc. din anii 56—51; 4 buc. din anii 49—41; o piesă din 36 și o piesă din anul 16 î.e.n.

Urmărind componența tezaurului și etapelor sale de alcătuire, constatăm că denarii ce-l alcătuiesc încep cu emisiuni din vremea lui Natto și se încheie cu emisiuni din vremea lui C. Antisipius Vetus.

Media greutății denarului în tezaurul nostru — a cărui greutate totală este de 159,46 g. — este de 3,624 g. reprezentînd o medie aproape de greutatea normală.

Monedele prezintă mici crăpături și fisuri, iar la unele lipsesc mici fragmente de metal (exemplarul nr. 25 — cu 1/4 lipsă din piesă).

În afară de cei 11 denari din secolul al II-lea î.e.n., restul provine din secolul I î.e.n., fapt care arată neîndoielnic începutul legăturilor comerciale ale geto-dacilor cu statul roman. Data îngropării o putem stabili după cea mai recentă monedă din tezaur, în cazul nostru, un denar emis în vremea lui C. Antisipius Vetus din anul 16 î.e.n.

⁶ Judita Winkler. Tezaurul de monede romane republicane de la Satu Nou, SCN, Ed. Academiei R.S.R. Vol. I. 1957, p. 106.

⁷ Greutatea normală a tezaurului este formată de 32 piese, ce variază între 3,151—3,90 g (admițînd o tocire 0,4 g, — după J. Winkler — în urma circulației monedelor față de 3,9 g, greutate normală a denarului roman fixată în anul 217 î.e.n.).

— Greutatea sub cea normală este formată din 9 bucăți, ce variază între 2,78—3,45 g.

— Greutatea peste cea normală este formată din 3 bucăți, ce variază între 3,92—3,98 g.

Ascunderea acestui tezaur, precum și a altora, în județul nostru indică unele mișcări interne după moartea marelui Burebista, ca urmare a împărțirii statului său între urmași.

1. ROMAN REPUBLICAN sec. II
i.e.n.
Denar. AR. Greut. 3,32 g. Diam.
21 mm.
2. NATTA
Denar. Greut. 3,51 g, Diam.
16,5 mm.
Sydenham, Roma, 382, anul 145—
138 i.e.n.
3. CN. LUCRETIUS TRIO
AR. Greut. 3,80 g. Diam. 18,5 mm.
Sydenham, Roma, 450, anii 135—
126 i.e.n.
4. C. CASSIUS
Denar. Greut. 3,27 g. Diam. 19 mm.
Sydenham, Roma, 502, anii 119—
110 i.e.n.
5. L. PORCIUS LICINIUS
Denar. Greut. 3,58 g. Diam. 20 mm.
Sydenham, Narbo 520, anii 113—
109 i.e.n.
6. C. FONTEIUS
Denar. Greut. 3,68 g. Diam. 20 mm.
Sydenham, Sudul Italiei 555, anul
109 i.e.n.
7. CN. DOMITIUS AHENOBARBUS
Denar. Greut. 3,74 g. Diam. 19,5
mm.
Sydenham, Nordul Italiei sau
Gallia Cisalpină 535, anii 108—
107 i.e.n.
8. APPIUS CLAUDIUS, T. MALLIUS
Denar. Greut. 3,56 g. Diam 17,5 mm.
Sydenham, Roma, 570, anul 106
i.e.n.
9. CN. (CORNELIUS) BLASIO
Denar. Greut. 3,72 g Diam. 20 mm.
Sydenham, Sudul Italiei 561, anul
105 i.e.n.
10. L. MEMMIUS GALERIA
Denar. Greut. 3,82 g. Diam. 18 mm.
Sydenham, Roma? 574 anii 103 —
102 i.e.n.
11. L. MEMMIUS GALERIA
Denar. Greut. 3,74 g. Diam. 19 mm.
Sydenham, Roma? 574 a, anii 103—
102 i.e.n.
12. L. THORIUS BALBUS
Denar. Greut. 2,85 g. Diam. 19 mm.
Sydenham, Italia de Nord? 598,
anii 100—95 i.e.n.
13. L. THORIUS BALBUS
Denar. Greut. 3,12 g. Diam. 19 mm.
Sydenham, Italia de nord? 598,
anii 100—95 i.e.n.
14. M. LUCILIUS RUFUS
Denar. Ar. Greut. 3,68 g. Diam.
19,5 mm.
Sydenham, Nordul Italiei? 599,
anii 100—95 i.e.n. Grueber, Roma,
1613.
15. L. POMPONIUS MOLO
Ar. Greut. 3,80 g. Diam. 18 mm.
Sydenham, Italia 607, anii 93—91
i.e.n. Grueber, Italia 733.
16. D. IUNIUS SILANUS
Denar. Greut. 3,66 g. Diam. 18,5
mm.
Sydenham, Roma 646, anii 90—89
i.e.n.
17. L. (CALPURNIUS) PISO L. F.
FRUGI
Denar. Greut. 3,77 g. Diam. 21 mm.
Sydenham, Italia 670 d?, anii 90—
89 i.e.n.
18. C. VIBIUS C. F. PANSA
Ar. Greut. 3,32 g. Diam. 18 mm.
Sydenham, Italia 684, anii 89—88
i.e.n. Grueber, Roma, 2244—79.

19. C. VIBIUS C. F. PANSA
Denar. Greut. 3,92 g. Diam. 21 mm.
Sydenham, Italia 684, anii 89—88
i.e.n.
20. L. RUBRIUS DOSSENUS
AR. Greut. 3,61 g. Diam. 17 mm.
Sydenham, Roma, 705, anii 87—86
i.e.n. Grueber, Roma, 2448.
21. FĂRĂ NUME DE MAGISTRAT
AR. Greut. 3,80 g. Diam. 19 mm.
Sydenham, Roma, 723, anii 85—
84 i.e.n. Grueber, Roma, 2622.
22. MN. FONTEIUS C. F.
Denar. Greut. 3,52 g. Diam. 18 mm.
Sydenham, Italia, 724, anul 84 i.e.n.
23. L. LICINIUS L. F. MACER
Denar. Greut. 3,76 g. Diam. 20 mm.
Sydenham, Italia 732, anul 83 i.e.n.
24. L. LICINIUS L. F. MACER
Denar. Greut. 3,87 g. Diam. 24 mm.
Sydenham, Italia 742, anul 81 i.e.n.
25. Q. ANTONIUS BALBUS
AR. Greut. 2,93 g. Diam. 17 mm.
Sydenham, Italia 742, anul 71 i.e.n.
Grueber, Roma, 2730 tip gen.
Ruptă, tăiată.
26. A. POSTUMIUS S.F.D.N.
ALBINUS
Denar. Greut. 3,75 g. Diam. 19,5 mm.
Sydenham, Italia 745, anul 79 i.e.n.
27. C. NAEVIUS BALBUS
Denar. Greut. 3,85 g. Diam. 19 mm.
Sydenham, Italia 769 a, anul 78—
77 i.e.n.
28. C. NAEVIUS BALBUS
AR. Greut. 3,55 g. Diam. 18 mm.
Sydenham, Italia 769 b, anii 78—
77 i.e.n. Grueber, Roma, 2926
urm.
29. (QUINTUS CAECILIUS
METELLUS PIUS)
Denar. Greut. 3,79 g. Diam. 18 mm.
Sydenham, Spania 751, anul 77
i.e.n.
30. (QUINTUS CAECILIUS
METELLUS PIUS)
Denar. Greut. 3,78 g. Diam. 18 mm.
Sydenham, Spania 751, anul 77
i.e.n.
31. CNAEUS (CORNELIUS)
LENTULUS (MARCELLINUS)
Denar. Greut. 3,89 g. Diam. 19 mm.
Sydenham, Spania 752, anul 76—
74 i.e.n.
32. L. LUCRETIUS TRIO
AR. Greut. 3,45 g. Diam. 18 mm.
Sydenham, Roma, 783, anul 74
i.e.n. Grueber, Roma 3245.
33. C. CELIUS CALDUS
AR. Greut. 2,78 g. Diam. 19 mm.
Sydenham, Roma, 891, anul 62 i.e.n.
Grueber, Roma, 3833.
34. C. HOSIDIUS C. F. GETA
Denar. Greut. 3,94 g. Diam. 20 mm.
Sydenham, Roma, 904, anul 60
i.e.n.
35. C. HOSIDIUS C. F. GETA
AR. Greut. 3,44 g. Diam. 19 mm.
Sydenham, Roma 903, anul 60 i.e.n.
Grueber, Roma, 3388.
36. L. (MARCUS) PHILIPPUS
Denar. Greut. 3,98 g. Diam. 19 mm.
Sydenham, Italia 919, anul 56 i.e.n.
37. PAULLUS (AEMILIUS) LEPIDUS
AR. Greut. 3,58 g. Diam. 18,5 mm
Sydenham, Corinth 926, anul 55
i.e.n. Grueber, Roma 3373.
38. C. JULIUS CAESAR
AR. Greut. 3,82 g. Diam. 18 mm.
Sydenham, Gallia 1006, anii 54—
51 i.e.n. Grueber, Gallia 27.
39. (DECIMUS POSTUMIUS)
ALBINUS BRUTI
AR. Greut. 3,77 g. Diam. 17 mm.
Sydenham, Roma 942, anii 49—48
i.e.n. Grueber, Roma 2964.

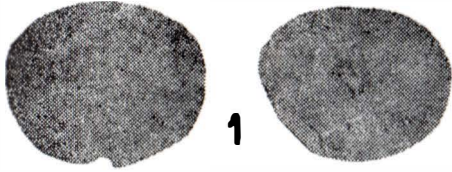
40. C. CONSIDIUS PAETUS
Denar. Greut. 3,80 g. Diam. 19 mm.
Sydenham, Roma 991, anul 45 f.e.n.
41. T. CARISIUS
AR. Greut. 3,53 g. Diam. 21 mm.
Sydenham, Roma, 986, anul 45 f.e.n.
Grueber, Roma 4073.
42. P. CLODIUS
AR. Greut. 3,65 g. Diam. 19 mm.
Sydenham, Roma 1117, anul 41 f.e.n.
Grueber, Roma 4290.
43. M. AEMILIUS LEPIDUS (?)
OCTAVIAN
Denar. Greut. 3,90 g. Diam. 18 mm.
Sydenham, Agrica (Cartagina) 1338,
anul 36 f.e.n.
44. AUGUSTUS C. ANTISTIUS
VETUS
Denar. Greut. 3,86 g. Diam. 19,5 mm.
Grueber, Roma 4490, anul 16 f.e.n.
RIC, Roma 150, anul 16 f.e.n.

TRÉSOR DE MONNAIES ROMAINES RÉPUBLICAINES
DÉCOUVERT À BORDEȘTI — VRANCEA

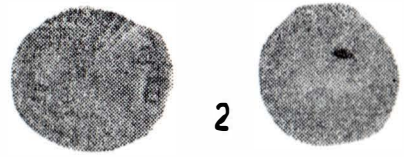
R é s u m é

L'auteur présente un trésor monétaire romain républicain composé des 44 morceaux, découvert à Bordești, le district Vrancea, des monédes qui s'incluent entre les années 145—16 f.e.n.

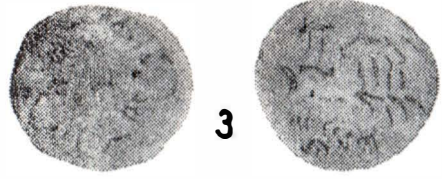
Cet trésor explique la puissance économique des „geto-dacilor“ de la zone respectice (il faut savoir qu'ici ont été dépister les établissements „geto-dace“ contemporaines) même leur liésons commerciales avec l'état romain.

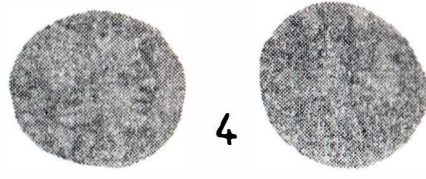
1

2

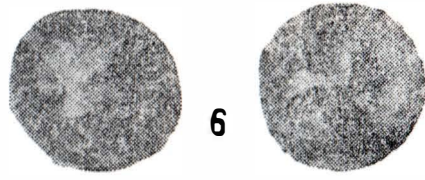
3

4

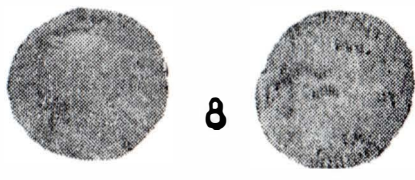
5

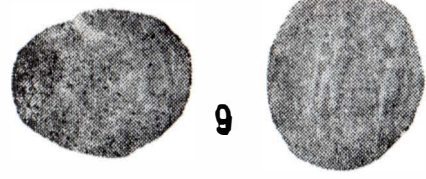
6

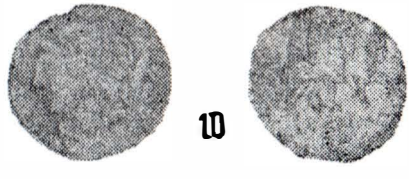
7

8

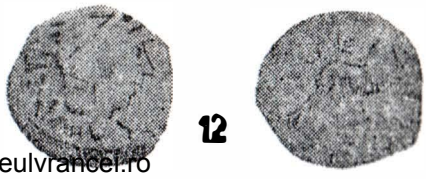
9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

